

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НІЖИНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИКОЛИ ГОГОЛЯ**

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА
«ПРАВО»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність: D8 Право

Кваліфікація: Бакалавр права

ПЕРЕДМОВА

Освітньо-професійна програма розроблена на підставі Закону України «Про вищу освіту», Наказу МОН України від 20.07.2022 р. № 644 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 081 «Право» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти», Наказу МОН України від 20.03.2023 р. № 307 «Про внесення змін до стандарту вищої освіти зі спеціальності 081 Право для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, Наказу МОН України від 13.06.2024 р. № 842 «Про внесення змін до деяких стандартів вищої освіти», з урахуванням зауважень і рекомендацій експертної групи та галузевої експертної ради за результатами акредитаційної експертизи освітньої програми Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти, рекомендацій інших стейкхолдерів освітньої програми.

Освітньо-професійна програма є нормативним документом, який регламентує нормативні, компетентнісні, кваліфікаційні, організаційні, навчальні та методичні вимоги у підготовці бакалаврів у галузі D Бізнес, адміністрування та право спеціальності D8 Право.

Розроблено робочою групою у складі:

1. Ларченко М.О. – кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право, доцент кафедри політології, права та філософії НДУ імені Миколи Гоголя, гарант освітньої програми.
2. Городецька І.А. – доктор юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право; професор, завідувач кафедри політології, права та філософії НДУ імені Миколи Гоголя.
3. Геєць І.В. – кандидат юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень; доцент кафедри політології, права та філософії НДУ імені Миколи Гоголя.
4. Хомінець Т.В. – здобувачка вищої освіти освітньо-професійної програми «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти НДУ імені Миколи Гоголя.

Рецензії-відгуки зовнішніх стейкхолдерів:

Профіль освітньо-професійної програми «Право» бакалавра зі спеціальності D8 Право

А	Загальна інформація	
<i>Повна назва закладу вищої освіти та структурного підрозділу</i>	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя Факультет філології, історії та політико-юридичних наук Кафедра політології, права та філософії	
<i>Ступінь вищої освіти та назва кваліфікації мовою оригіналу</i>	Ступінь вищої освіти: бакалавр Спеціальність: D8 Право Освітня програма: Право Кваліфікація: Бакалавр права	
<i>Офіційна назва освітньої програми</i>	Освітньо-професійна програма «Право» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти	
<i>Форма здобуття вищої освіти</i>	Інституційна (очна (денна), заочна)	
<i>Тип диплому та обсяг освітньої програми</i>	Диплом бакалавра; одиничний ступінь, 240 кредитів ЄКТС, термін навчання 3 роки і 10 місяців	
<i>Наявність акредитації</i>	Національне агентство із забезпечення якості освіти. Україна. Сертифікат про акредитацію № 14621 Термін дії – до 1 липня 2026 р.	
<i>Рівень програми</i>	Перший (бакалаврський) рівень: НРК України – 6 рівень, FQ-EHEA – перший цикл, EQF-LLL – 6 рівень;	
<i>Передумови</i>	Повна загальна середня освіта	
<i>Мова викладання</i>	Українська мова	
<i>Інтернет-адреса постійного розміщення опису освітньої програми</i>	https://salo.li/fA36fc3	

В	Мета освітньо-професійної програми	
	Формування здатності випускників розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері права шляхом глибокого розуміння природи і змісту основних правових інститутів та меж правового регулювання різноманітних суспільних відносин, забезпечуючи високий рівень професійної компетентності та відповідальності у галузі правничої діяльності.	
С	Характеристика освітньо-професійної програми	
1	<i>Предметна область (галузь знань, спеціальність, спеціалізація (за наявності))</i>	Галузь знань: D Бізнес, адміністрування та право Спеціальність: D8 Право <i>Об'єкт вивчення:</i> право як соціальне явище. Вивчення права та його джерел ґрунтується на правових доктринах, цінностях і принципах, в основі яких покладені права та основоположні свободи людини. <i>Цілі навчання:</i> набуття здатності розв'язувати складні спеціалізовані задачі у сфері права з розумінням природи і змісту основних правових інститутів, а також меж правового регулювання різних суспільних відносин. <i>Теоретичний зміст предметної області</i> становлять знання про: основи поведінки індивідів і соціальних груп; творення права, його тлумачення та застосування; правові цінності, принципи, а також природа і зміст правових інститутів, етичні стандарти правничої професії.

		<i>Методи, методики та технології:</i> загальнонаукові і спеціальні методи пізнання правових явищ; методики правової оцінки поведінки чи діяльності індивідів і соціальних груп, ідентифікації правової проблеми та її вирішення на основі принципів права; цифрові технології. <i>Інструменти та обладнання:</i> сучасне інформаційно-комунікаційне обладнання, інформаційні ресурси та програмні продукти, що застосовуються в правовій діяльності.
2	Орієнтація програми	Освітньо-професійна програма. Базується на загальновідомих положеннях та результатах сучасних наукових досліджень з теорії держави і права, конституційного права, кримінального права, цивільного права, адміністративного права та орієнтує на актуальні спеціалізації, в рамках яких можлива подальша професійна та наукова кар'єра: кримінально-правова, міжнародно-правова, цивільно-правова, адміністративно-правова.
3	Основний фокус програми	Спеціальна освіта та професійна підготовка в області права в умовах цифровізації. Ключові слова: право, управлінська та правова діяльність, кримінальна юстиція, практична діяльність в галузі права, інформаційні технології навчання, правова статистика, цифрова криміналістика, правове регулювання кіберпростору.
4	Особливості програми	1. Орієнтація на подію Реагування на значущі події у сфері законотворчості, політики, економіки та технологій. Введення до програми освітніх компонентів, що відповідають актуальним викликам, наприклад, цифрова криміналістика, правове регулювання кіберпростору, право Європейського Союзу. Постійне оновлення програмного забезпечення та інструментів, що використовуються в освітньому процесі. 2. Орієнтація на певний вид діяльності Включення до програми обов'язкових освітніх компонентів блоків, які надають компетентності з використання спеціалізованих юридичних баз даних та інструментів юридичної логіки та правової статистики. Використання комп'ютерних програм та інструментів, що знайомлять студентів з основними аспектами техніко-юридичної діяльності у різних напрямках правозастосування. 3. Орієнтація на процес Гнучкість освітньому процесу: можливість дистанційного навчання, самостійне засвоєння матеріалу, поєднання навчання з практикою. Послідовність подій та встановлення логічних зв'язків між компонентами освітньої програми через проходження практик та написання наукових курсових робіт.

D Придатність випускників до працевлаштування та подальшого навчання		
1	Працевлаштування	Випускники здатні виконувати завдання й професійні обов'язки відповідно до 5 рівня Національної рамки кваліфікацій та класифікатора професій ДК 003:2010. Вони можуть обіймати первинні посади в системі державної служби, органах місцевого самоврядування, судових та правоохоронних структурах, юриспруденції, адвокатурі, нотаріаті, юридичних службах підприємств і організацій, включно з такими професіями, як помічник судді, судовий секретар, юрисконсульт, помічник адвоката, державний виконавець.
2	Подальше навчання	Мають право продовжити навчання на другому (магістерському) рівні вищої освіти та набувати додаткові кваліфікації в системі освіти дорослих.

Е	Викладання та оцінювання	
1	<i>Підходи до викладання та навчання</i>	Студентоцентроване навчання, самонавчання, проблемно-орієнтоване навчання, індивідуально-творчий, компетентнісний та діяльнісний підходи. Здійснюється активна інтеграція новітніх технологій, орієнтація на сучасні виклики, забезпечується системний підхід до навчання та тісна співпраця з практикуючими юристами. Формується здатність ефективно працювати в умовах динамічного розвитку суспільства та відповідати на виклики сучасного світу. Лекції, лабораторні заняття, практичні заняття, самостійна робота з підручниками та в мережі Internet, робота в електронному навчальному середовищі на базі Moodle, інструментів Google, консультації, підготовка до атестаційного екзамену. Стиль навчання – активний, що дає можливість студенту організовувати час.
2	<i>Система оцінювання</i>	Оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти здійснюється за національною чотирибальною шкалою (<i>відмінно, добре, задовільно, незадовільно</i>); 2-рівневою шкалою (<i>зараховано / не зараховано</i>) та за 100-бальною міжнародною шкалою (<i>шкалою ЄКТС</i>). Європейська кредитна трансферно-накопичувальна система (ЄКТС) передбачає оцінювання всіх видів аудиторної та позааудиторної навчальної діяльності. <i>Видами контролю результатів навчання є</i> поточний, проміжний, підсумковий (залік, диференційований залік, екзамен) та кваліфікаційний. <i>Форми контролю</i> включають письмові, усні екзамени, тестування, індивідуальні і групові навчальні та наукові проєкти, захист курсових робіт, захист результатів практики, атестаційний екзамен.

F	Програмні компетентності	
1	<i>Інтегральна компетентність</i>	Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.
2	<i>Загальні компетентності (ЗК)</i>	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою. ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології. ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним. ЗК9. Здатність працювати в команді. ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів). ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми. ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

		ЗК14. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності. ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища. ЗК16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.
3	<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК)</i>	СК1. Здатність застосовувати знання з основ теорії та філософії права, знання і розуміння структури правничої професії та її ролі у суспільстві. СК2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему. СК3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи. СК4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини. СК5. Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права. СК6. Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України. СК7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право. СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини. СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності. СК10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин. СК11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти. СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції. СК13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ. СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації. СК15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування. СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення. СК17. Здатність розуміти основні принципи кібербезпеки та застосовувати знання правових норм, що регулюють кіберпростір, для захисту інформаційних систем та баз даних. СК18. Здатність використовувати методи правової статистики та аналітики для збору, аналізу та інтерпретації правових даних з метою обґрунтування юридичних рішень. СК19. Здатність розуміти та застосовувати правові норми міжнародного права та права Європейського Союзу, а також аналізувати правові аспекти європейської інтеграції. СК20. Здатність застосовувати правові знання та методи цифрової кримінології для розуміння кіберзлочинів, забезпечення доказової бази та здійснення кримінального переслідування у сфері кібербезпеки.

Г	Результати навчання
Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання (РН)	ПРН1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин. ПРН2. Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини. ПРН3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. ПРН4. Знати та розуміти основи права Європейського Союзу. ПРН5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю. ПРН6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему. ПРН7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами. ПРН8. Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права. ПРН9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій. ПРН10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології. ПРН11. Мати базові навички риторики. ПРН12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло. ПРН13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права. ПРН14. Використовувати статистичну інформацію, отриману з першоджерел та вторинних джерел для правничої діяльності. ПРН15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних. ПРН16. Використовувати комп'ютерні програми, необхідні у правничій діяльності. ПРН17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди. ПРН18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи. ПРН19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів. ПРН20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки. ПРН21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях. ПРН22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях. ПРН23. Знати та застосовувати правові норми для захисту інформаційних систем та даних, вміти розробляти стратегії кібербезпеки у відповідності до сучасних вимог. ПРН24. Володіти методами правової статистики та аналітики для проведення досліджень, інтерпретації даних та обґрунтування юридичних рішень. ПРН25. Вміти використовувати цифрові інструменти та методи кримінології для розуміння та документування кіберзлочинів, забезпечувати правову підтримку та супровід процесу кримінального переслідування.

Н	Ресурсне забезпечення реалізації програми
----------	--

1	<i>Кадрове забезпечення</i>	Науково-педагогічні працівники, залучені до реалізації освітньої програми, є співробітниками університету, відповідальні за курси, мають науковий ступінь та/або вчене звання, або підтверджений рівень наукової і професійної підготовки. Всі науково-педагогічні працівники, що забезпечують освітню програму: – за кваліфікацією відповідають профілю і напрямку дисциплін, що викладаються; – мають підтверджений рівень наукової і професійної підготовки; – мають необхідний стаж педагогічної та досвід практичної роботи. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» забезпечується підвищення кваліфікації та стажування науково-педагогічних працівників не менше, ніж один раз на п'ять років.
2	<i>Матеріально-технічне забезпечення</i>	Достатнє для забезпечення освітнього процесу у відповідності з цією освітньо-професійною програмою: навчальні корпуси; гуртожитки; тематичні кабінети; комп'ютерні лабораторії; пункти харчування; точки бездротового доступу до мережі Інтернет; мультимедійне обладнання; спортивний зал, спортивні майданчики; бібліотека та читальні зали.
3	<i>Інформаційне та навчально-методичне забезпечення</i>	Офіційний веб-сайт НДУ http://ndu.edu.ua/ містить інформацію про: - освітні програми, навчальну, наукову і організаційну діяльність, структурні підрозділи, правила прийому, контакти. - матеріали навчально-методичного забезпечення освітньої програми викладені також на веб-сайті університету https://salo.li/fA36fc3 Всі ресурси бібліотеки доступні через сайти університету: https://library.ndu.edu.ua/ Читальний зал та навчальні корпуси забезпечені вільним доступом до мережі Інтернет. Потужним освітнім ресурсом є віртуальне середовище УНІКОМ http://vle.ndu.edu.ua Електронний репозитарій бібліотеки НДУ імені Миколи Гоголя містить наукові та навчально-методичні праці науково-педагогічних працівників університету: http://lib.ndu.edu.ua/dspace/
I Академічна мобільність		
1	<i>Національна кредитна мобільність</i>	Можлива на основі укладання угод про академічну кредитну мобільність із закладами вищої освіти України. Допускається перезарахування кредитів, отриманих у інших університетах України, за умови відповідності набутих компетенцій.
2	<i>Міжнародна кредитна мобільність</i>	Міжнародна кредитна мобільність у межах програми здійснюється на основі проєктної та білатеральної співпраці університету. В межах програми Erasmus+ здобувачі освіти за ОП мають можливість здійснювати мобільність у Краківському педагогічному університеті імені Комісії національної освіти (Польща) та Університеті Йилдирим Беязит (Туреччина). Двосторонні угоди з Вулвергемптонським університетом (Велика Британія), університетами Флориди (США), Біна Мандірі Горонтало (Індонезія), Даянанда Сагар (Індія), Тяньцзиньським університетом іноземних мов (КНР) передбачають можливість студентських академічних обмінів за відповідним фахом. Завдяки участі у міжнародних проєктах (Erasmus+, RELO Держдепартаменту США, DAAD, eTwinning тощо) здобувачі освіти можуть долучатися до участі у семінарах, тренінгах, літніх/зимових школах, конференціях, навчальних візитах із визнанням результатів неформальної освіти.
3	<i>Навчання іноземних здобувачів</i>	Освітня програма є відкритою для іноземних здобувачів вищої освіти на підставах, визначених чинним законодавством України.

	вищої освіти	
--	--------------	--

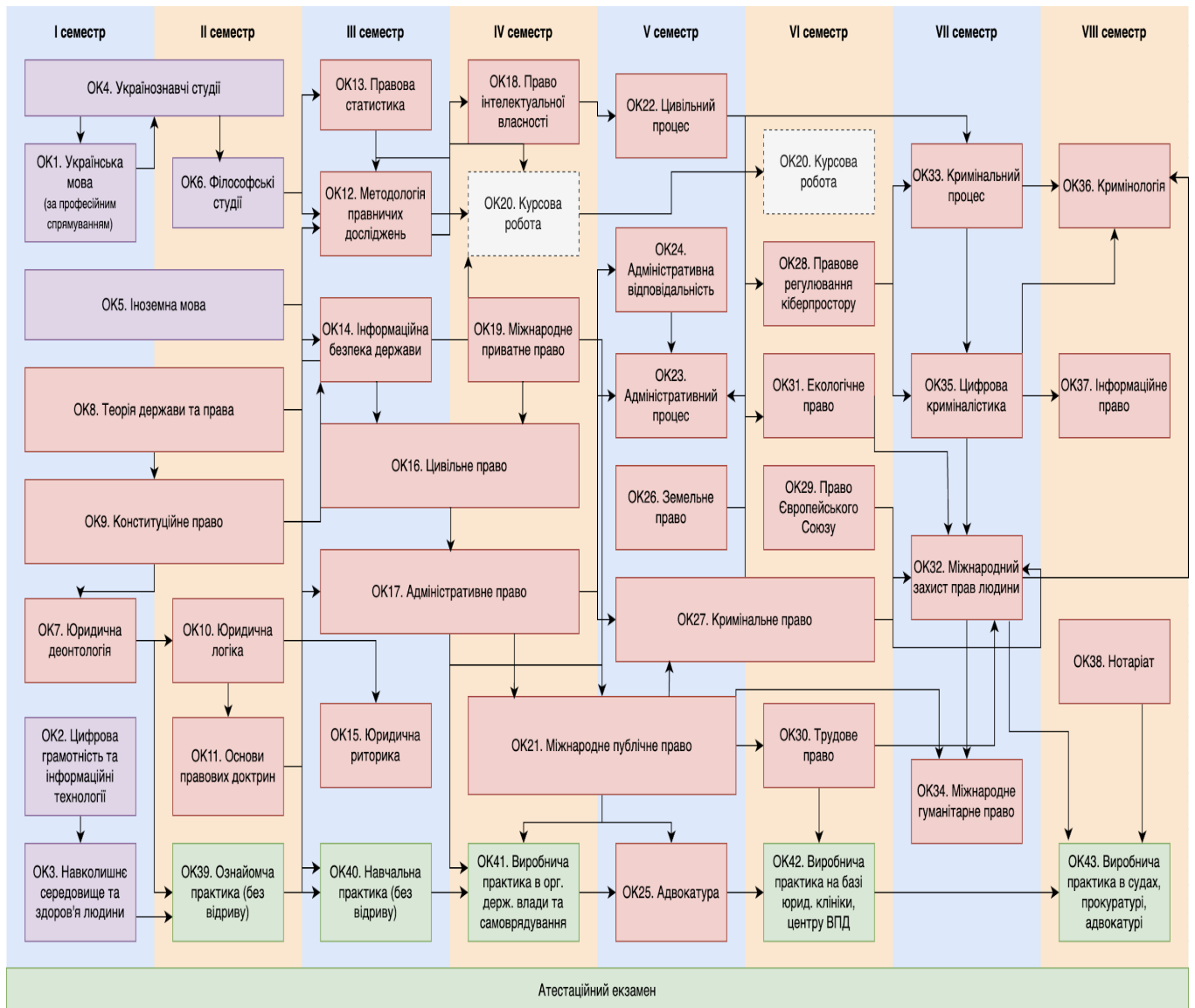
2. ПЕРЕЛІК КОМПОНЕНТ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ ТА ЇХ ЛОГІЧНА ПОСЛІДОВНІСТЬ

2.1. Перелік компонент ОП

Шифри ОК	Компоненти освітньої програми (навчальні дисципліни, курсові роботи (проекти), практики, кваліфікаційна робота)	Кількість кредитів	Форма підсумковог о контролю
ОБОВ'ЯЗКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ			
1. Цикл загальної підготовки			
ОК 1	Українська мова (за професійним спрямуванням)	3	залік
ОК 2	Цифрова грамотність та інформаційні технології	3	залік
ОК 3	Навколишнє середовище та здоров'я людини	3	залік
ОК 4	Українознавчі студії	6	залік, залік
ОК 5	Іноземна мова	8	залік, екзамен
ОК 6	Філософські студії	4	екзамен
2. Цикл професійної підготовки			
ОК 7	Юридична деонтологія	4	екзамен
ОК 8	Теорія держави та права	9	екзамени
ОК 9	Конституційне право	9	екзамени
ОК 10	Юридична логіка	4	екзамен
ОК 11	Основи правових доктрин	4	залік
ОК 12	Методологія правничих досліджень	4	екзамен
ОК 13	Правова статистика	4	екзамен
ОК 14	Інформаційна безпека держави	4	екзамен
ОК 15	Юридична риторика	3	залік
ОК 16	Цивільне право	8,5	екзамени
ОК 17	Адміністративне право	8,5	екзамени
ОК 18	Право інтелектуальної власності	4	екзамен
ОК 19	Міжнародне приватне право	3	залік
ОК 20	Курсова робота	6	заліки
ОК 21	Міжнародне публічне право	8	екзамен
ОК 22	Цивільний процес	5	екзамен
ОК 23	Адміністративний процес	5	екзамен
ОК 24	Адміністративна відповідальність	4	екзамен
ОК 25	Адвокатура	4	залік
ОК 26	Земельне право	4	залік
ОК 27	Кримінальне право	9	екзамени
ОК 28	Правове регулювання кіберпростору	5	екзамен
ОК 29	Право Європейського Союзу	5	екзамен
ОК 30	Трудове право	5	екзамен
ОК 31	Екологічне право	4	екзамен
ОК 32	Міжнародний захист прав людини	6	екзамен
ОК 33	Кримінальний процес	5	екзамен
ОК 34	Міжнародне гуманітарне право	4	екзамен
ОК 35	Цифрова криміналістика	4	екзамен
ОК 36	Кримінологія	5	екзамен
ОК 37	Інформаційне право	4	екзамен
ОК 38	Нотаріат	4	екзамен
Загальний обсяг обов'язкових компонентів		192 кредити ЄКТС	

Практична підготовка			
ОК 31	Ознайомча практика (без відриву від навчання)	3	залік
ОК 32	Навчальна практика (без відриву від навчання)	3	залік
ОК 33	Виробнича практика в органах державної влади та місцевого самоврядування	3	залік
ОК 34	Виробнича практика на базі юридичної клініки, центру вторинної правової допомоги	6	диф. залік
ОК 35	Виробнича практика в судах, на базі прокуратури, адвокатури	9	диф. залік
Загальний обсяг практичних компонентів		24 кредити ЄКТС	
ВИБІРКОВІ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ			
ВК	Вибіркові дисципліни	24	заліки
Загальний обсяг вибіркових компонентів		24 кредитів ЄКТС	
ЗАГАЛЬНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ		240 кредитів ЄКТС	

2.2. Структурно-логічна схема

3. ФОРМА АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Атестація здобувачів вищої освіти здійснюється у формі атестаційного екзамени. Атестаційний екзамени має передбачати оцінювання досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти України зі спеціальності 081 «Право» та цією освітньо-професійною програмою. Навчання завершується видачею документів встановленого зразка про присудженням здобувачеві ступеня бакалавра з присвоєнням кваліфікації: бакалавр права. Атестація здійснюється відкрито і публічно.

ПРН – номер результатів навчання у їх загальному списку;
АЕ – атестаційний екзамен.